

СИЛАБУС З ДИСЦИПЛІНИ «ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА»

II семестр 2020-2021 навчального року

освітній рівень перший (бакалавр)

галузь знань 03 Гуманітарні науки

спеціальність 035Філологія

освітня програма: - Переклад та англійська мова і література (ПАМіЛ) -

Час та аудиторія проведення занять: Згідно з розкладом <http://rasp.kart.edu.ua/>

1. Команда викладачів:

Лектор та викладач, який проводить практичні заняття: Близнюк Леся Миколаївна (кандидат філологічних наук, доцент) Контакт: +38 (057) 730-19-79, e-mail: mega.les@ukr.net
---

Години прийому та консультації: кожен понеділок з 12.40-14.00

Розміщення кафедри: місто Харків, майдан Фейєрбаха, 7, 3 корпус, 3 поверх, 323 аудиторія.

Веб сторінка курсу: http://do.kart.edu.ua/

Додаткові інформаційні матеріали: http://metod.kart.edu.ua

ЧОМУ ЦЕЙ КУРС ВАЖЛИВИЙ І ЯКІ РЕЗУЛЬТАТИ Є ЙОГО МЕТОЮ?

У час великих змін в економічному, політичному і культурному житті України важливе місце посідає реорганізація всієї системи освіти. Як ніколи постало зараз питання про підготовку висококваліфікованих національних кадрів, про формування духовно багатой особистості. Все це здійснити неможливо без оволодіння державною національною мовою як засобом спілкування, мислення, пізнання й самоутвердження у суспільному житті. Саме початковий курс «**Вступ до мовознавства**» розпочинає лінгвістичну підготовку студентів філологічних спеціальностей, готує їх до засвоєння інших мовознавчих дисциплін.

У цьому курсі вам викладатимуться важливі проблеми мовознавства, буде розглянуто різні рівні мови та їх системна організація і пояснюються лінгвістичні терміни, які фактично є інструментом пояснення та осмислення мовних явищ.

Наші викладачі мають на меті допомогти студентам-першокурсникам оволодіти методологічними основами сучасного мовознавства, сформувати у них наукове розуміння сутності мови як суспільного явища, що виникло, розвивається й функціонує за специфічними законами, розширити світогляд студентів, подати найважливіші теоретичні відомості з мовознавчої науки, тим самим підготувати студентів до наукового вивчення конкретної мови – рідної чи іноземної, а також виробити вміння самостійно аналізувати мовний матеріал.

Отже, саме на розвиток початкових і таких важливих знань аспектів мовознавчої науки спрямований цей курс. Оволодіння програмою курсу допоможе вам, студентам, краще зрозуміти складні й різноманітні лінгвістичні закони і правила.

Курс спрямований на розвиток наступних компетентностей студентів:

- 1. Ціннісно-сміслову компетентність** (формування та розширення світогляду студента в області мовознавчої науки та лінгвістики в цілому, здатність до розуміння історичних факторів виникнення мов світу, розпізнавання їх сполучуваності по «сім'ям», ставати активними учасниками фонетичного та семантико-синтаксичного аналізу текстів);
- 2. Загальнокультурну компетентність** (розуміння культурних, історичних та національних особливостей структури поширених мов світу та мовних «сімей», вміти застосовувати це на практиці при перекладах,);
- 3. Навчально-пізнавальну компетентність** (формування у студента зацікавленості про стан та перспективи сучасної мовознавчої науки, оволодіння методами аналізу структурних мовних одиниць; долати мовленнєві та психологічні перешкоди).

- 4. Інформаційну компетентність** (розвиток вмінь студента до самостійного пошуку, аналізу, структурування та відбору потрібної інформації при перекладах).
- 5. Комунікативну компетентність** (розвиток у студента навичок комунікативних вмінь у перекладацькій діяльності при проведенні усних дискусій, колоквиумів тощо).
- 6. Компетентність особистісного самовдосконалення** (елементи фізичного, духовного й інтелектуального саморозвитку, емоційної саморегуляції та самопідтримки; підтримка прагнення до самовдосконалення та самопізнання).

ЧОМУ ВИ МАЄТЕ ОБРАТИ ЦЕЙ КУРС?

« Вступ до мовознавства» цікавий насамперед тим, що має тісні докорінні зв'язки з іншими науками, і дослідити це неважко. Оскільки одним з основних визначень мовознавства є – (лінгвістика; лінгва – лат. - мова) наука про природні людські мови взагалі та про всі мови світу як індивідуальних її представників. Усі ми розуміємо, що мова є найважливішим засобом комунікації в суспільстві, отже, вона тісно пов'язана з мисленням і свідомістю. Ця проблематика вивчається цілою низкою гуманітарних (соціальних) наук (до гуманітарних наук належать: філософія й історія, логіка й естетика, педагогіка й психологія, літературознавство й мистецтвознавство), зокрема з філософією (філо- люблю і софія- мудрість; наука про загальні закони виникнення і розвитку природи, суспільства, мислення), яка становить основу світогляду людини; з логікою (наука про закони і форми мислення), яка через мову розкриває закони мислення; з психологією (наука що аналізує процеси відображення в мозку людини об'єктивної дійсності, людські відчуття і сприймання, уявлення, почуття, бажання), яка робить це в тому числі й через мову; з історією (історикам мовознавці допомагають тим, що дають діалектні дані, історію походження власних імен, географічних назв, розшифровують писемні пам'ятки зниклих народів, здійснює етимологічний аналіз слів) та ін. Таким чином, набуті знання з теорії та практики мовознавства як загального екскуру до глобальної мовознавчої науки про походження, існування та трансформації різних мов світу будуть першим кроком до успішного оволодіння практичною лінгвістикою, для здобуття професійних умінь та навичок майбутній лінгвістів, перекладачів.

Наші викладачі будуть готові надати будь-яку допомогу з деяких найбільш складних аспектів курсу вказаною вище електронною поштою та особисто - у робочий час.

Огляд курсу

Опис дисципліни:
Кредитів ECTS - 3

Курс «Вступ до мовознавства» викладається у другому семестрі (з лютого до червня) і завершується екзаменом. Він є виключно лекційним. Лекції надаються щотижнево, раз на тиждень, згідно з розкладом занять. На лекціяхшироко застосовуються активні методи залучення студентів: слайди, мульти-медійне супроводження, аудіо-запис звуків та шумів (при вивченні розділу «Фонетика») тощо.

Але (УВАГА!) поточне оцінювання набутих студентами знань є обов'язковим. Воно полягає у самостійному розв'язанні певних практичних вправ і завдань з курсу в модульний період.

Поміркуй	Лекції	Виконай
	Довідковий матеріал	
	Презентації	
	Дискусії в аудиторії	
	Самостійні завдання	
	Екскурсії	
	Індивідуальні консультації	
	Екзамен	

Ресурси курсу

Інформація про курс розміщена на сайті Університету, в розділі «Факультети» - «Навчально-науковий центр гуманітарної освіти», - кафедра історії та мовознавства: bliznnuk@kart.edu.ua , включаючи навчальний план, лекційні матеріали, презентації, завдання та правила оцінювання курсу.

Додатковий матеріал та посилання на електронні ресурси доступні на сайті Університету у розділі «дистанційне навчання» поряд із питаннями, над якими необхідно поміркувати під час виконання самостійної роботи. Під час виконання самостійної роботи вам необхідно знати й вільно оперувати лексичним складом сучасної української літературної мови, лінгвістичною та спеціальною термінологією, психолінгвістичними, етно-лінгвістичними та когнітивними методами дослідження, здійснювати дистрибутивний, компонентний і трансформаційний аналіз різних видів текстів, знати норми сучасної української літературної мови, визначати місце мовознавства в системі наук, його зв'язок з гуманітарними і природничими науками.

Приклади тем завдань для самостійної роботи доступні на слайдах відповідних презентацій. Ось деякі з них:

№ з/п	Назва теми
1	Мовознавство як наука. Система мовознавчих дисциплін.
2	Мова, її суспільна природа, функції та будова.
3	Мова, її суспільна природа, функції та будова.
4	Мови світу та їх класифікація.
5	Фонетика і графіка. Три аспекти вивчення звуків.
6	Загальне поняття про письмо, передумови його виникнення та типи. Графіка.
7 8	Лінгвістичний аспект у вивченні звуків. Лексико-семантична система мови. Слово та його значення.
9	Словниковий склад мови. Фразеологія. Лексикографія
10	Граматична система мови. Своєрідність граматичних значень, граматичних категорій і способів.
11	Предмет граматики. Основні одиниці граматичної будови мови.
12	Морфологія. Частини мови.
13	Синтаксис. Словосполучення та речення.
14	Речення як комунікативна одиниця.
15	Поняття типологічної класифікації мов.

Теми курсу Лекції до I модуля:

Тема 1. (Лекція 1) Мовознавство як наука. Система мовознавчих дисциплін.

Зародження і розвиток мовознавства. Місце лінгвістики в системі наук. Основні розділи мовознавства. Методи дослідження мови: описовий, порівняльно-історичний, зіставний, структурний. Зв'язок мовознавства з гуманітарними (історія, археологія, етнографія, соціологія, літературознавство) і природничими (фізіологія, антропологія, кібернетика, фізика, математика, інформатика) науками.

Тема 2. (Лекція 2) Мова, її суспільна природа, функції та будова.

Сутність і природа мови. Взаємозв'язок мови і мислення, мови і мовлення. Суспільний характер мови, її функції. Поняття «свідомість», «мова» і «мислення». Єдність мови і мислення. Відмінність між мовою та мисленням. Вселюдський характер мислення та національна специфіка окремих мов. Типи мислення. Невербальне мислення. Роль мови у процесі пізнання. Мова як знакова система.

Тема 3. (Лекція 3) Походження і розвиток мови.

Гіпотези про походження мови. Загальні закономірності розвитку мов. Мова як складне соціальне явище, яке постійно розвивається за об'єктивними законами. Розвиток і функціонування мов у різні історичні епохи. Формування національної мови. Літературна мова і діалекти. Штучні мови.

Тема 4. (Лекція 4) Мови світу та їх класифікація.

Класифікація мов світу за спорідненістю на основі діахронічного дослідження, за аломорфізмом та ізоморфізмом структури мовних одиниць та на основі синхронічного дослідження мов. Структурно-типологічні та генетичні ознаки мов народів і народностей України.

Тема 5. (Лекція 5) Фонетика і графіка. Три аспекти вивчення звуків.

Предмет фонетики, її розділи, аспекти вивчення звуків мови. Письмо як особлива знакова система спеціальних графічних знаків для фіксації мовних текстів. Характеристика звуків в акустичному та фізіологічному поняттях. Фонетичні процеси та закони. Транскрипція і транслітерація.

Тема 6. (Лекція 6) Загальне поняття про письмо, передумови його виникнення та типи. Графіка.

Значення письма в історії суспільства. Основні етапи розвитку письма. Передумови виникнення письма. Етапи розвитку графічного письма. Графіка. Орфографія. Принципи орфографії.

Тема 7. (Лекція 7) Лінгвістичний аспект у вивченні звуків. Фонологія.

Лінгвістична характеристика звуків. Фонологія як наука про фонему. Фонема і звук. Диференційні та інтегральні ознаки фонему. Позиції фонему. Фонологічна система мови. Варіанти і варіації фонему. Фонологічні школи.

Тема 8. (Лекція 8) Лексико-семантична система мови. Слово та його значення.

Принципи побудови лексико-семантичної системи мови. Слово – основна структурно-семантична одиниця мови. Лексикологія: її розділи та предмет

вивчення. Основні функції слова. Лексема, словоформа. Лексичне значення. Слово, поняття, концепт. Проблеми класифікації слів: за значенням, за сферою вживання, у стилістичному аспекті. Синоніми, омоніми, пароніми.

Лекції до II модуля:

Тема 9. (Лекція 9) Словниковий склад мови. Фразеологія. Лексикографія.

Історичні зміни словникового складу мови. Причини постійних змін лексичної системи мови. Історична лексикологія та етимологія. Принципи етимологічного дослідження. «Народна» етимологія. Стилістична диференціація словникового складу мови. Фразеологія. Лексикографія.

Тема 10. (Лекція 10) Граматична система мови. Своєрідність граматичних значень, граматичних категорій і способів.

Граматична будова мови як універсальне явище. Граматичні значення: їх важливість для позначення різних зв'язків між предметами і явищами. Основні розділи граматики.

Тема 11. (Лекція 11) Предмет граматики. Основні одиниці граматичної будови мови.

Граматичне значення. Граматичні категорії. Лексико-граматичні розряди. Структура слова. Способи словотвору. Історичні зміни у морфологічній будові слова

Тема 12. (Лекція 12) Морфологія. Частини мови.

Основні критерії визначення частин мови. З історії питання про частини мови. Характеристика основних частин мови та своєрідність їх виявлення у мовах світу. Самостійні частини мови. Службові частини мови.

Тема 13. (Лекція 13) Синтаксис. Словосполучення та речення.

Основні ознаки та принципи класифікації словосполучень і речень. Шлях до речення – через словосполучення. Типи словосполучень: прості, складні, комбіновані, лексичні й синтаксичні, сурядні та підрядні, предикативні й непередикативні.

Тема 14. (Лекція 14) Речення як комунікативна одиниця.

Основні ознаки речення. Структура речень. Моделі, схеми речення й судження. Типи речень. Складне синтаксичне ціле. Актуальне членування речення.

Тема 15. (Лекція 15) Типологічна класифікація мов.

Поняття типологічної класифікації мов. Ізольовані (кореневі) мови. Аглютинативні мови. Інкорпорувані (полісинтетичні) мови. Флективні мови. Інші спроби типологічної класифікації мов.

ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ ПО КУРСУ

Основна література

1. Бацевич Ф.С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень. Підручник. К.: Академія, 2008. 240 с.
2. Голубовська І.О. Вступ до мовознавства: підручник. К.: Академія, 2019. 320 с.
3. Дорошенко С. І., Дудик П. С. Вступ до мовознавства. К., 1974. 215 с.
4. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства: підручник. К.: Академія, 2006. 332 с.
5. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. К.: Академія, 2001. 332 с.
6. Мойсієнко А. К. Сучасна українська мова. Лексикологія. Фонетика. К.: Знання, 2012. 340 с.
7. Мойсієнко А. К. Сучасна українська мова. Синтаксис. К.: Знання, 2014. 238 с.
8. Монжалей Т. Вступ до мовознавства. Навчальний посібник. К.: Університетська книга, 2016. 184 с.
9. Павленко С., Павленко О. Філологічний калейдоскоп. II частина: Морфологія. К.: Навчальна книга-Богдан, 2012. 128 с.
10. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Підручник. Полтава: Довкілля. К, 2008 711 с.
11. Семеренко Г.В. Сучасна українська літературна мова. Збірник вправ і тестів з морфології. Навчальний посібник. К.: Навчальна книга, 2013. 232 с.
12. Ющук І.П. Українська мова. Підручник. К.: Либідь, 2012. 640 с.

Допоміжна література

1. Білецький А.О. Основні методи дослідження в сучасному мовознавстві. Методологічні питання мовознавства. К., 1966.
2. Белей Л. Не минаючи ані титли. Лінгвобіографія старослов'янської мови. К.: 2015. 178 с.
3. Дубчак О. Чути українською. К.: Віхола, 2020. 204 с.
4. Манакин В. Мова і міжкультурна комунікація. К.: Академія, 2010. 256 с.
5. Пономарів О. Культура слова. Мовностилістичні поради. К.: Либідь, 2011. 123 с.
6. Семенюк О. Основи теорії мовної комунікації. К.: Академія, 2010. 186 с.

7. Струганець Л.В. Культура мови: від теорії до практики. К.: Навчальна книга, 2008. 216 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. <http://metod.kart.edu.ua/>
2. <http://www.litopys.org.ua>
- 3 <http://www.mova.info>
- 4 <http://www.novamova.com.ua>
- 5 <http://www.pravopys.net>

ПРАВИЛА ОЦІНЮВАННЯ

Згідно з Положенням про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу використовується 100-бальна шкала оцінювання. При заповненні заліково-екзаменаційної відомості та залікової книжки (індивідуального навчального плану) студента, оцінка, виставлена за 100-бальною шкалою, повинна бути переведена до національної шкали (5, 4, 3,) та шкали ECTS (A, B, C, D, E)

При заповненні заліково-екзаменаційної відомості та залікової книжки (індивідуального навчального плану) студента, оцінка, виставлена за 100-бальною шкалою, повинна бути переведена до національної шкали (5, 4, 3,) та шкали ECTS (A, B, C, D, E)

Визначення назви за державною шкалою(оцінка)	Визначення назви за шкалою ECTS	За 100 бальною шкалою	ECTS оцінка
ВІДМІННО – 5	Відмінно – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90-100	A
ДОБРЕ – 4	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	82-89	B
	Добре – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	75-81	C
ЗАДОВІЛЬНО - 3	Задовільно - непогано, але зі значною кількістю недоліків	69-74	D
	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	60-68	E
НЕЗАДОВІЛЬНО - 2	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим як отримати залік (без повторного вивчення модуля)	35-59	FX
	Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота (повторне вивчення модуля)	<35	F

Принципи формування оцінки:

Модульне тестування:

Оцінка формується відповідно до кількості вірних відповідей на тестові модульні питання (20 питань в тесті, кожна вірна відповідь оцінюється в 2 бали). Максимальна кількість становить 40 балів за модуль.

Поточний контроль:

Оцінка формується шляхом накопичення студентами балів за наступні види роботи і активності:

- відвідування практичних занять (бали нараховуються в залежності від кількості відвідуваних занять, максимальна сума становить 10 балів; у разі пропуску більше, ніж 50% занять, бали не нараховуються);

- наявність і повнота конспекту і вправ, що виносяться на самостійний розгляд (максимальна сума балів – 12);

- доповідь передбачає розгорнуте усне викладення теоретичного матеріалу з конкретного питання, демонстрацію розуміння психологічного змісту процесів, які розглядаються, самостійні висновки і рекомендації; відповіді на питання викладача та інших студентів групи (максимальна кількість балів - 10 (мінімум 1 доповідь впродовж 1го модуля (двох змістовних модулів));

- повідомлення на семінарських заняттях – передбачають коротке але цілісне і завершене інформування про конкретний феномен, особливість, наведення прикладу тощо (максимальна кількість балів - 10 (у разі мінімум по 1му повідомленню – на кожному семінарі впродовж модуля (двох змістовних модулів));

- участь в обговореннях, усних опитуваннях, тренінгових вправах, доповнення повідомлень і доповідей, презентації результатів реферативних робіт, індивідуальних завдань (максимальна кількість балів - 20 (залежно від загального рівня активності, залученості, якості відповідей і виконання завдань впродовж модуля (двох змістовних модулів)).

До складання екзамену пропонуються білети з 3-ьох питань: 1-ше – усне (теоретичне), 2-ге – практичне з ділової документації, 3-тє – граматичне.

Питання до іспиту!!

Кодекс академічної доброчесності

Порушення Кодексу академічної доброчесності Українського державного університету залізничного транспорту є серйозним порушенням, навіть якщо воно є ненавмисним. Кодекс доступний за посиланням:

<http://kart.edu.ua/documentu-zvo-ua>

Зокрема, дотримання Кодексу академічної доброчесності УкрДУЗТ означає, що вся робота на іспитах та заліках має виконуватися індивідуально. Під час виконання самостійної роботи студенти можуть консультуватися з викладачами та з іншими студентами, але повинні самостійно розв'язувати завдання, керуючись власними знаннями, уміннями та навичками. Посилання на всі ресурси та джерела (наприклад, у звітах, самостійних роботах чи презентаціях) повинні бути чітко визначені та оформлені належним чином. У разі спільної роботи з іншими студентами над виконанням індивідуальних завдань, ви повинні зазначити ступінь їх залученості до роботи.

Інтеграція студентів із обмеженими можливостями

Вища освіта є провідним чинником підвищення соціального статусу, досягнення духовної, матеріальної незалежності і соціалізації молоді з обмеженими функціональними можливостями й відображає стан розвитку демократичних процесів і гуманізації суспільства.

Для інтеграції студентів із обмеженими можливостями в освітній процес Українського державного університету залізничного транспорту створена система дистанційного навчання на основі сучасних педагогічних, інформаційних, телекомунікаційних технологій.

Доступ до матеріалів дистанційного навчання з цього курсу можна знайти за посиланням:

historymova@gmail.com